

Over 'Het theater der herinneringen'.

door Niek Bremen

Lichaamstaal zegt bijna alles over iemand. Je hoeft vaak niets uit te leggen of toe te lichten. Een schrijver zal die lichaamstaal in woorden moeten vangen. En die uitdaging is de schrijver van vandaag aangegaan. Ik kan u vertellen dat Peter Lenssen met vlag en wimpel is geslaagd. Met verbeelding en voorstellingsvermogen heeft hij zijn scènes opgebouwd. Want... het geheugen is selectief en zelden compleet. Meestal heb je de kern onthouden, en ja, dan moet je de rest erbij verzinnen.

Een voorbeeld uit mijn eigen jeugd:

Als jongen van een jaar of acht stond ik aan een slootkant en gooide een knikker in de lucht. Ik ving hem op en sloot mijn vingers om het glas. Misschien was het de lage voorjaarszon die schitterde in het water of mijn gemis aan handigheid, maar bij de volgende worp ging het mis. De knikker glipte tussen mijn vingers en verdween met een korte plof in de sloot. Ik staarde naar de rimpeling in het water en schatte de afstand tot de geteerde palen aan de kant. Ik rende terug en haalde de hark uit de schuur. Weer bij de sloot zocht ik naar die ene paal waar ik had gestaan, maar ze leken alle op elkaar. Ik zocht naar sporen in het gras. Er was niets. Wanhopig plonsde ik de hark in het water en verweet mezelf dat ik niet beter had opgelet. Helaas. Bewust indrukken opdoen van details is

slechts weinigen gegeven. Zo herinner ik me van die knikker alleen nog de korte plop waarmee hij verdween.

Je zult het dus vaak moeten doen met de verbeelding, en die kan soms zo echt zijn, dat ze bezit van je neemt. Zo zou het gebeurd kunnen zijn, denk je dan.

In 'Het theater der herinneringen' rijgen die beelden zich aaneen. Het is een zoektocht van de hoofdpersoon (en verteller), Meryem. Een voorbeeld uit het boek: Eerste Wereldoorlog, soldaten liggen in de loopgraven. Peter Kollwitz, de zoon van de Duitse beeldende kunstenaar Kätke Kollwitz, had het commando van luitenant Kiem aan de manschappen doorgegeven. Toen hij zich oprichtte trof hem een kogel. Hij werd door zijn kameraden omlaag getrokken in de veronderstelling dat hij gewond was.

Is het werkelijk zo gegaan? Bij Meryem slaat de twijfel toe. Waarom werd juist Peter getroffen? En dan gaat de verbeelding met haar op de loop. Was het een voltreffer? Waar lag hij? In de modder? Minutenlang? Urenlang? Waren zijn kameraden hem in de chaos vergeten? Hoeveel tijd ging daar over heen? Of is het misschien totaal anders gelopen.

'Het theater der herinneringen' is een zoektocht naar de waarheid. Het is een reis door België en Duitsland (voordat de nazi's het land definitief in de afgrond storten).

De waarheid is rekbaar.

Meryem gaat op zoek naar Käthe Kollwitz en ontdekt dat je niet hóeft niet te blijven geloven in wát je gelooft. De situaties uit het verleden, de emoties en de voorstellingen die daaruit zijn voortgekomen, wat zeggen die over haar zoon Peter? Wie was hij? Waarheid is, ontdekt ze, niet star en afgebakend, maar fluïde. In iedere waarheid zit ontwikkeling. Ook hier. Als mensen gaan praten, als de aarde spreekt, als brieven worden gevonden, dan komt de waarheid steeds dichterbij. Slechts weinigen onder ons wilden of durfden in de entourage van de Eerste Wereldoorlog het *eerlijke* verhaal vertellen. Dat was te moeilijk, onverteerbaar. Ja, het was *onmenselijk* om het hier over te hebben.

Vragen?

Ze worden in dit boek slechts ten dele beantwoord. Kan ook niet anders, na meer dan honderd jaar zijn sporen van individuen grotendeels uitgewist. De schrijver zegt: *Het ergste is dat het verleden niet van staal is of van steen, maar van ultrazacht karton, een kinderkijkdoos, een papieren huis, de kamers met dunne vellen van elkaar gescheiden.* Met andere woorden, wat is er nog van over? Toch slaagt de schrijver er wonderwel in om met zijn verbeeldingskracht het verleden te laten herleven. Neem in het theater van Peter Lenssen plaats, zoek een plekje voorin, en ik weet zeker dat je denkt: *zo zou het geweest kunnen zijn, zo is het gegaan.*

Maar, hebben we niet eerder beweerd dat lichaamstaal bijna alles over iemand zegt? Dat je vaak niets hoeft uit te leggen of toe te lichten?

Op het omslag van de roman kijk je naar een tekening van Käthe Kollwitz: "Zertretene". De liefde die uit de handen (van Käthe?) vloeit is bijna tastbaar. Daar kan geen tekst tegenop.

Tot slot

Al lezende heb ik me afgevraagd wat Peter Lenssen gemeen heeft met het fascinerende boek van Jos Bours: 'Opeens geen grenzen meer. Want in dat boek onderzoekt Jos eveneens wat mensen bezielt om geweld en haat tegen elkaar te gebruiken en te koesteren. "Honderdduizenden blijken gevoelig voor gewelddadige verlossingstheorien", schrijft hij. "Als door een magneet aangetrokken". Maar zijn ze ook op zoek naar de waarheid? Misschien naar *hun* waarheid, zoals iedere soldaat, die op zoek is naar *zijn* waarheid.'

Peter Lenssen weet haast zeker dat soldaten een masker dragen. Een masker verbloemt de waarheid. Je toont je vrolijke gezicht aan de buitenwereld, maar achter dat masker schuurt de pijn en de ellende je vel kapot. Alleen in de loopgraven zetten ze hun masker af. Daar kunnen ze hun ware gezicht tonen. Met slijk en bloed besmeurd hoef je je niet anders voor te doen dan wie je bent. Je bent immers onder je gelijken. En dan nog dit: Het is een gruwelijke misvatting dat een overwinning voldoening geeft. Welke? Een oorlog kent alleen maar verliezers. Leg een oorlogstrauma maar eens uit.

Boodschap

Vraag: Wie zijn die mensen die in oorlogen en conflicten voorop gaan en de bevolking laten lijden?

Antwoord: Dat zijn oorlogsmisdadigers.

Vraag: Word je geboren als oorlogsmisdadiger?

Antwoord: Nee, het zijn *gewone* mensen, die zich als oorlogsmisdadiger gaan gedragen, want als je de identiteit van mensen afneemt, kun je werktuigen van hun maken en dan gaan ze zich ook gedragen als werktuigen.

Resumerend: Er ligt een taak op ons te wachten om het ware verhaal te (blijven) vertellen. De indrukwekkende roman 'Het theater der herinneringen' laat zien wat het betekent om zonen op te offeren, toont het immense verdriet van de achterblijvers, die met dit verdriet moeten (door) leven.

Zijn we dan nog in staat om een bijdrage te leveren aan het scheppen van betere wereld?

Bron: *Cultuurhuis Heerlen*, 2 juni 2023